

Υποστηρίζοντας την αειφορία στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου

Μεσσάρης Διονύσιος¹, Στελλάκης Νεκτάριος²,
Παραμυθιώτου Μαρκέλλα³, Αποστόλου Ζωή⁴

1. Σχολικός Σύμβουλος ΠΕ04 Κυκλάδων
2. Επίκουρος Καθηγητής ΤΕΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Πατρών,
nekstel@upatras.gr
3. Προϊσταμένη Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης
Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νοτίου Αιγαίου,
paramithiotou@gmail.com
4. Νηπιαγωγός, Υποψήφια Διδάκτωρ ΤΕΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Πατρών,
apostolo@upatras.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει την ανάπτυξη και το σχεδιασμό ενός επιμορφωτικού προγράμματος με θέμα την **"Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη"**. Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε και υλοποιείται από την Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Νοτίου Αιγαίου με στόχο την επιμόρφωση εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που υπηρετούν στις Κυκλάδες και τα Δωδεκάνησα αναφορικά με την αειφορία. Ο σχεδιασμός του προγράμματος εμπνεύστηκε από την Παγκόσμια Οργάνωση Προσχολικής Αγωγής (OMEP) η οποία στο πλαίσιο ανακήρυξης από την Unesco της δεκαετίας 2005-2014 ως δεκαετία για την αειφόρο ανάπτυξη εφαρμόζει ένα παγκόσμιο project με σχετική θεματική. Η εφαρμογή του προγράμματος τέθηκε υπό την αιγίδα της OMEP και ο σχεδιασμός του ακολούθησε τις θεωρητικές αρχές της.

Στο πλαίσιο αυτό η Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Νοτίου Αιγαίου αφού επιμόρφωσε δέκα εκπαιδευτικούς, ενθάρρυνε και υποστήριξε το σχεδιασμό και την εφαρμογή συνεργατικών προγραμμάτων σχετικών με τους τρεις άξονες (Οικονομικός – Περιβαλλοντικός – Κοινωνικο-πολιτισμικός άξονας) και τις επτά διαστάσεις της OMEP για την αειφορία. Απώτερος στόχος είναι η παρουσίαση της έννοιας της αειφορίας σε παιδιά και εκπαιδευτικούς της πρώιμης παιδικής ηλικίας, προκαλώντας ταυτόχρονα μια «συζήτηση» για την έννοια και τη σχέση της με την εκπαίδευση. Οι θεωρητικές αρχές και οι εκπαιδευτικές πρακτικές που προτείνονται από τους σχεδιαστές του προγράμματος συνδέονται με τις καθημερινές πρακτικές των τάξεων της προσχολικής και σχολικής αγωγής, ώστε να ανατροφοδοτηθεί η εκπαιδευτική διαδικασία προσανατολιζόμενη στην αειφορία.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού, Διδακτική μεθοδολογία και προτάσεις, Επιμόρφωση εκπαιδευτικών

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Αειφορία, Αειφόρος Ανάπτυξη, Εκπαιδευτικό υλικό, Επιμόρφωση εκπαιδευτικών, Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Νοτίου Αιγαίου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εισήγηση στοχεύει να παρουσιάσει την ανάπτυξη και την εφαρμογή ενός επιμορφωτικού προγράμματος με τίτλο: «Υποστηρίζοντας την αειφορία στα

νησιά μας» που σχεδιάστηκε και υλοποιείται από την Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης του Νοτίου Αιγαίου.

Η σύγχρονη ελληνική και διεθνής πραγματικότητα καθιστά αναγκαία μια εκπαίδευση, η οποία διαφοροποιείται σημαντικά σε σχέση με το παρελθόν και η διαδικασία της μάθησης εξελίσσεται σε μια δυναμική δια βίου διαδικασία, που θα λαμβάνει υπόψη τις αλληπάλληλες αλλαγές που πραγματοποιούνται σε πολιτισμικό, επιστημονικό και οικονομικό επίπεδο. Η φιλοσοφία του σύγχρονου σχολείου συμπυκνώνεται στη φράση: *να δώσουμε την ευκαιρία στους μαθητές να επεξεργαστούν και να ανακαλύψουν τον κόσμο ακολουθώντας τις δικές τους διαδρομές και όχι να τους παρέχουμε έτοιμες απαντήσεις*. Το ίδιο το σχολείο από μόνο του όμως δεν μπορεί να επωμιστεί εξολοκλήρου την ευθύνη για την ψυχοσωματική στήριξη ή την κοινωνικοποίηση του παιδιού και απαιτείται συντονισμένη προσπάθεια από όλους παράγοντες που σήμερα παράγουν εκπαίδευση (Μεσσάρης 2001 (α), Μεσσάρης, 2013). Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δράσεων, που συμβάλλουν με σύγχρονες παιδαγωγικές μεθόδους και βιοματικές τεχνικές στην ανακάλυψη του τοπικού περιβάλλοντος και στη δημιουργία πολιτών με γνώση και δράση για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής που ζουν, γίνεται όλο και πιο επιτακτική ανάγκη σήμερα. Οι δράσεις αυτές ως απόρροια της σύνδεσης θεωρίας και πράξης διαμορφώνουν πρακτικές συμμετοχικής και συνεργατικής έρευνας (Μεσσάρης, 2001 (β), Μεσσάρης, 2013).

Τα παιδιά σήμερα περισσότερο από ποτέ στέκονται κριτικά απέναντι στα πράγματα και από την προσχολική ακόμη ηλικία επηρεάζουν με τη στάση τους και τις αποφάσεις τους την εξέλιξη των γεγονότων. Το παιδί της προσχολικής και σχολικής ηλικίας, σαν μαθητής έχει το δικαίωμα να αναμειχθεί σε θέματα που αφορούν τη ζωή του τώρα και στο μέλλον (Δαφέρμου κ.α., 2006, ΥΠ.ΕΠ.Θ., 2003). Παρατηρείται ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ποιότητα των προγραμμάτων για παιδιά και συνοδεύεται από ποικίλους προβληματισμούς. Οι προβληματισμοί αυτοί κατά το πλείστον έχουν να κάνουν με τη θεωρητική υποδομή και τις φιλοσοφικές αρχές, τις οποίες τα προγράμματα αυτά υιοθετούν (Παραμυθιώτου, 2011).

Η ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η UNESCO έχει ανακηρύξει τη δεκαετία 2005-2014 ως τη δεκαετία της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Unesco 2005a, 2005b). Ο σκοπός που τέθηκε από την Unesco είναι να επανακαθορίσει την εκπαίδευση, έτσι ώστε να συμβάλλει σε ένα μέλλον που θα εξασφαλίσει το κοινό καλό για τις τωρινές και μελλοντικές γενεές. Η συμμετοχή και η εμπλοκή, είναι απαραίτητα συστατικά της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη, με έμφαση στην ενδυνάμωση της διάθεσης των ενεργών πολιτών για υποστήριξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής αλλαγής. Η αλλαγή και η αειφορία μπορούν να συνυπάρξουν αν γίνουν και τα δύο αποδεκτά στην τοπική και διεθνή κοινωνία. Οι καινοτομίες πρέπει να έχουν νόημα για τα παιδιά, τους εκπαιδευτικούς και τις οικογένειες αν πρόκειται να προωθήσουν μία αίσθηση ενέργειας και ενδυνάμωσης (EPSD, 2010). Η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να αποτελέσει μια αφορμή για να ξανασκεφτούμε και να επανακαθορίσουμε το κοινό μας μέλλον (Hägglund & Pramling Samuelsson, 2009).

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ» Η OMEP¹, η Παγκόσμια Οργάνωση Προσχολικής Αγωγής, στο πλαίσιο δημιουργίας

¹ Η Παγκόσμια Οργάνωση Προσχολικής Αγωγής για λόγους συντομίας θα αναφέρεται ως OMEP.

ποιοτικών προγραμμάτων για τα παιδιά και ενσωμάτωσης της βιώσιμης ανάπτυξης στις παιδαγωγικές δραστηριότητες που προτείνει, έχει ορίσει το πρόγραμμα «Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη» (*Educational Sustainable Development*) ως το μεγαλύτερο project των επόμενων χρόνων. Στόχος του είναι να επαναπροσδιορίσει την εκπαίδευση, έτσι ώστε να συμβάλλει σε ένα βιώσιμο μέλλον για το κοινό καλό των τωρινών και των επόμενων γενεών. Αναδεικνύοντας την έννοια της αειφορίας ως στόχο προς τον οποίο πρέπει να προσανατολιστεί η εκπαίδευση για το κοινό καλό των τωρινών και μελλούμενων γενιών, η OMEP ξεκίνησε το 2009 ένα πρόγραμμα με τίτλο: «Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη». Στο παγκόσμιο συνέδριο της OMEP στο Λάγος τον Αύγουστο του 2009 αποφασίστηκε να ξεκινήσει αυτό το project για την Αειφόρο Ανάπτυξη με την εφαρμογή του 1^{ου} μέρους του προγράμματος και στο Gothenburg το 2010 αποφασίστηκε να επεκταθεί το παγκόσμιο project με το 2^ο, περισσότερο πρακτικό, μέρος. Η ιδέα πίσω από το project είναι να εισαγάγει και να προσκαλέσει μαθητές και επαγγελματίες να συζητήσουν για την εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη. Τα παιδιά έχουν σκέψεις και ιδέες σχετικά με την κατάσταση της γης σε σχέση με την αειφορία οι οποίες καταγράφηκαν με συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν κατά την εφαρμογή του 1^{ου} μέρους του project². Τα παιδιά συνεντευξιάστηκαν σε διάφορες χώρες του κόσμου από ερευνητές με την επίδειξη του συγκεκριμένου λογότυπου – εικόνας (που σχεδιάστηκε από Σουηδούς παιδαγωγούς). Δημιουργήθηκε κατά αυτόν τον τρόπο ένα επικοινωνιακό μαθησιακό πλαίσιο, το οποίο παρείχε στα μικρά παιδιά μία σειρά από επιλογές σχετικά με το τι θα μάθουν και πώς θα το μάθουν, οδηγώντας τα ταυτόχρονα σε πολυμορφικές διαδικασίες ανάπτυξης ικανοτήτων κι εξέλιξης δεξιοτήτων στην πορεία πρόσκτησης της γνώσης. Εκπαιδευμένοι ενήλικες που κατανοούν την ανάπτυξη των παιδιών και πώς ανταποκρίνονται σε σημαντικούς τομείς της μάθησης κατά την προσχολική περίοδο προσφέρουν καθοδήγηση και υποστήριξη (Παραμυθιώτου, 2011). Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα παιδιά έχουν γνώσεις σχετικά με το περιβάλλον, σκέψεις σχετικά με περιβαλλοντικά ζητήματα, γνωρίζουν για την ευθύνη που έχουν οι άνθρωποι καθώς και ιδέες για το τι θα μπορούσε να γίνει. Οι στόχοι του 2^{ου} μέρους είναι να συνδυάσουν τη θεωρητική προσέγγιση της Αειφόρου Ανάπτυξης και τις ιδέες των παιδιών που ανιχνεύθηκαν κατά την εφαρμογή του 1^{ου} μέρους με εκπαιδευτικές πρακτικές της πρώιμης παιδικής ηλικίας. Το παγκόσμιο αυτό project της OMEP έχει εξαπλωθεί και σε αυτό έχουν συμμετάσχει 28 χώρες. Εκατοντάδες επαγγελματίες και χιλιάδες παιδιά έχουν πάρει μέρος.

Εικόνα 1

² Η αναφορά του πρώτου μέρους του project υπάρχει στην ιστοσελίδα της OMEP: http://www.omep.org.gu.se/projects/sustainable_development/ESD_World_Project/
http://www.omep.org.gu.se/digitalAssets/1325/1325649_epsd_report4.pdf

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟ ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος, ανταποκρινόμενη η Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νοτίου Αιγαίου στο κάλεσμα της ΟΜΕΡ³ και υπό την αιγίδα της, σχεδίασε και υλοποιεί επιμορφωτική δράση εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που υπηρετούν στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου. Η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα μορφολογία και περιλαμβάνει *σαράντα δύο νησιά* με υποδομές εκπαίδευσης. Ως εκ τούτου, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ανακύπτουν ιδιαιτερότητες καθοριστικής σημασίας για την αποτελεσματική λειτουργία των σχολείων, οι οποίες ενδεικτικά αφορούν τη μεγάλη δυσκολία επικοινωνίας στελεχών της εκπαίδευσης με τους εκπαιδευτικούς και τους τοπικούς φορείς, τις κοινωνικές, θρησκευτικές, πολιτιστικές και άλλες ιδιαιτερότητες των περιοχών των σχολείων, τη μοναδικότητα συγκεκριμένων σχολικών μονάδων σε ορισμένα νησιά και τη στελέχωση των σχολικών μονάδων κυρίως από νεουπηρετούντες εκπαιδευτικούς. Οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν στις μικρές σχολικές μονάδες των δυσπρόσιτων περιοχών μας έχουν συνήθως μικρή εκπαιδευτική εμπειρία, αλλά χαρακτηρίζονται από θετική διάθεση να αναλάβουν δράση και να πάρουν πρωτοβουλίες για συνεργασίες και υλοποίηση εκπαιδευτικών συνεργατικών προγραμμάτων. Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί αυτοί στο επίπεδο της προτεινόμενης επιμόρφωσης και στο πλαίσιο ενθάρρυνσης ανάληψης και υλοποίησης ενός προγράμματος με θέμα την αειφορία μπορούν να αξιοποιήσουν και να αναδείξουν πολλές πτυχές και διαστάσεις της τοπικής κοινωνίας. Με βάση όλα τα παραπάνω και κυρίως λόγω της ιδιομορφίας της νησιωτικής περιοχής μας ενθαρρύνουμε τη δημιουργία μιας κοινότητας μάθησης με εκπαιδευτικούς από μικρές σχολικές μονάδες από όμορα νησιά που επιμορφώθηκαν, ώστε να αναλάβουν και να υλοποιήσουν κοινά συνεργατικά προγράμματα με θέμα την «αειφορία».

Η ανάπτυξη κι εφαρμογή του επιμορφωτικού προγράμματος προσδιορίστηκε από το σκοπό και τους στόχους της προτεινόμενης καινοτομίας, τον ορισμό της ομάδας στόχου, της κοινότητας μάθησης, την εξατομίκευση των αναγκών αλλά και τις δυνατότητες της κοινότητας μάθησης, τον προσδιορισμό των ρόλων και των απαιτήσεων για τους επιμορφωτές και τους επιμορφούμενους, το περιεχόμενο του προγράμματος, το χρονοδιάγραμμα και τους κανόνες λειτουργίας (πλαίσιο υποστήριξης των επιμορφούμενων από τους σχεδιαστές και επιμορφωτές του προγράμματος), τις προδιαγραφές (υποστηρικτικές δομές, τεχνικές, υλικές προδιαγραφές, μετακινήσεις επιμορφωτών και επιμορφούμενων, κ.α.) υλοποίησης του προγράμματος.

Ο σκοπός και οι επιμέρους στόχοι του προγράμματος υπήρξαν η ανάγκη παρακίνησης, υποστήριξης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, ώστε να συσταθεί ένα πλαίσιο ανάπτυξης συνεργασίας, αλληλεπίδρασης και ανταλλαγής καλών πρακτικών με απώτερο στόχο την υιοθέτηση (από μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς) μιας στάσης, συμπεριφοράς και κουλτούρας συνυφασμένης με την έννοια της αειφορίας, το σχεδιασμό και την υλοποίηση συνεργατικών προγραμμάτων μεταξύ των εκπαιδευτικών όμορων σχολείων, τη δημιουργία μιας πλατφόρμας ανταλλαγής υλικού και απόψεων αναφορικά με τα προγράμματα και μια τελική διάχυση των καλών πρακτικών που θα προκύψουν από την εφαρμογή των δράσεων.

Στο πρόγραμμα συμμετέχουν ως επιμορφωτές στελέχη της Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης Νοτίου Αιγαίου, καθηγητές του ελληνικού Πανεπιστημίου και μέλη της ΟΜΕΡ, ενώ ως επιμορφούμενοι συμμετέχουν 10 περίπου νηπιαγωγοί

³ Πρόσκληση για συμμετοχή στο πρόγραμμα *Educational Sustainable Development*: <http://omep.gr/index.php/anakoimwseis/119-project-tis-world-omep-gia-tin-ekpaidefsi-gia-tin-aeiforo-anaptyksi-eaa-gia-to-sxoliko-etos-2014-2015>

και δάσκαλοι από διάφορα νησιά του Ν. Αιγαίου. Οι επιμορφωτές παρακινούν και υποστηρίζουν τους εκπαιδευτικούς κατά τη διάρκεια του προγράμματος, εισηγούνται θεωρητικές αρχές και πρακτικές για την αιφορία, σχεδιάζουν και διαχέουν το υλικό, επιμορφώνουν, υποστηρίζουν τους επιμορφούμενους, ενώ οι επιμορφούμενοι συμμετέχουν στις επιμορφωτικές δράσεις, μελετούν το υλικό, συνεργάζονται στο σχεδιασμό και υλοποίηση κοινών διαθεματικών δράσεων (σχέδια εργασίας) με θέματα σχετικά με την αιφορία και συμμετέχουν ενεργητικά στη διάχυση και παρουσίαση καλών πρακτικών του προγράμματος.

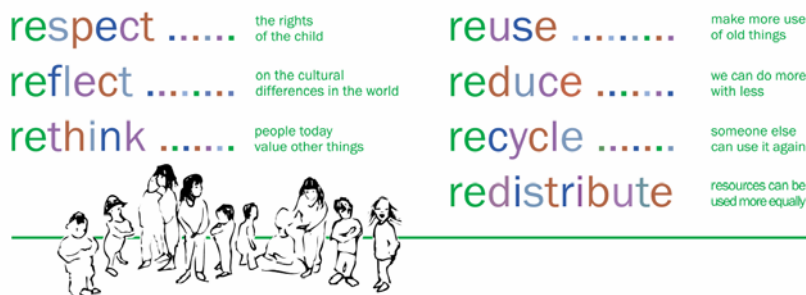
Το περιεχόμενο του επιμορφωτικού υλικού και τα αντικείμενα των επιμορφωτικών συναντήσεων είναι η εννοιολογική προσέγγιση της έννοιας της αιφορίας με βάση τους 3 άξονες της αιφορίας (οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση) και τις επτά διαστάσεις της OMEP: *respect, reflect, rethink, reuse, reduce, recycle, redistribute*, ο σκοπός και οι στόχοι της αιφόρου ανάπτυξης, σύμφωνα με την προσέγγιση της OMEP, η ανάδειξη της ανάγκης υιοθέτησης της αιφορίας ως πολιτισμικής πρακτικής, οι προεκτάσεις και οι συνδέσεις της αιφορίας με την εκπαίδευση και την κοινωνία, η αιφορία και η προσέγγισή της από την τοπική κοινωνία (νησιωτική περιφέρεια), οι σχετικές με την αιφορία καλές διδακτικές πρακτικές και οι προτάσεις των επιμορφωτών για τις θεματικές ενότητες των σχεδίων εργασίας.

Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε και υλοποιείται το σχολικό έτος 2014-2015. Συγκεκριμένα, τον Οκτώβριο και Νοέμβριο του 2014 έγινε η ενημέρωση των νηπιαγωγών του Ν. Αιγαίου καθώς και η διάχυση του σχετικού πληροφοριακού ψηφιακού υλικού, στη συνέχεια έγιναν οι δηλώσεις συμμετοχής των υποψήφιων επιμορφούμενων και η αποστολή του επιμορφωτικού υλικού για την αρχική μελέτη. Ακολουθούν, με βάση το χρονοδιάγραμμα του προγράμματος, τρίωρα και πεντάωρα εργαστήρια επιμόρφωσης (1 δια ζώσης, 2 εργαστήρια ασύγχρονης εκπαίδευσης μέσω skype) με εισηγήσεις / συμμετοχή των επιμορφούμενων με προτάσεις, συνεργασίες και ανταλλαγή απόψεων, προσδιορισμό του αντικειμένου και σχεδιασμό κοινών διαθεματικών σχεδίων εργασίας. Το Μάρτιο ως και το Μάιο του 2015 προβλέπεται η υλοποίηση των διαθεματικών σχεδίων εργασίας με κεντρικό άξονα την αιφορία στις σχολικές τάξεις που υπηρετούν οι επιμορφούμενοι εκπαιδευτικοί. Η εφαρμογή και υλοποίηση των σχεδίων εργασίας προβλέπει συνεχή ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με ανταλλαγή καλών πρακτικών και διαρκή υποστήριξη από τους επιμορφωτές. Στο τέλος Μαΐου για το οποίο προβλέπεται και η λήξη της υλοποίησης των δράσεων σχεδιάστηκε συνάντηση (δια ζώσης) αναστοχασμού, ενώ τον Ιούνιο θα γίνει η διάχυση των αποτελεσμάτων και κυρίως των καλών πρακτικών του επιμορφωτικού προγράμματος (καμπάνια ενημέρωσης / ευαισθητοποίησης μέσω τηλεοπτικών, ραδιοφωνικών, διαδικτυακών και έντυπων μέσων μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ), δράσεις ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και παρακίνησης στις περιφέρειες παρέμβασης με συμμετοχή σε αυτές εκπαιδευτικών και γονέων προκειμένου αυτοί με τη σειρά τους να δράσουν ως πολλαπλασιαστές για τη διάχυση των εργαλείων και αποτελεσμάτων της πράξης), διοργάνωση και πραγματοποίηση ημερίδας / γιορτής / παρουσίασης του προγράμματος. Μακροπρόθεσμα προβλέπεται η από κοινού δημοσίευση (εκπαιδευτικά και επιστημονικά περιοδικά, συλλογικοί τόμοι) των καλών πρακτικών που θα παραχθούν.

ΟΙ ΕΠΤΑ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το δεύτερο μέρος του προγράμματος είναι εμπνευσμένο από τις επτά διαστάσεις της OMEP, όπως φαίνεται και από το λογότυπο του δεύτερου μέρους.

OMEP Project about ESD

Εικόνα 2

Συγκεκριμένα, θα ζητηθεί από τους συμμετέχοντες να δουλέψουν με τα παιδιά γύρω από τους τρεις άξονες: κοινωνικο-πολιτισμική διάσταση, περιβαλλοντική διάσταση, οικονομική διάσταση, και τις επτά διαστάσεις: το Respect, Reflect and Rethink («Σέβομαι» – «Αντανακλώ - Αντιδρώ» – «Ξανασκέφτομαι») που σχετίζονται απευθείας με κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις, το Reuse και το Reduce («Επαναχρησιμοποιώ» - «Μειώνω») που σηματοδοτούν περιβαλλοντικά ζητήματα και τέλος το Recycle και το Redistribute («Ανακυκλώνω» - «Αναδιανέμω») που αναφέρονται στην οικονομική προοπτική.

Με βάση τους άξονες αυτούς, οι συμμετέχοντες, αφού επιμορφωθούν, σε συνεργασία με τους επιμορφωτές, θα σχεδιάσουν συνεργατικά σχέδια εργασίας και στη συνέχεια θα τα εφαρμόσουν στις τάξεις τους. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προτείνουν ιδέες, να ανταλλάξουν απόψεις, να καλλιεργήσουν συνεργασίες δημιουργώντας ένα πλαίσιο αλληλόδρασης και συμμετοχικής αλληλεπίδρασης. Η Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης διατηρώντας ένα ρόλο στήριξης, ενδυνάμωσης και προώθησης συνεργατικών προγραμμάτων θα δώσει τις κατευθύνσεις, θα προσδιορίσει το πλαίσιο συμμετοχής, θα ανατροφοδοτήσει την επιμορφωτική δράση και τέλος θα υποστηρίξει τη διάθεση των εκπαιδευτικών για ανταλλαγή και διάχυση των καλών πρακτικών.

Οι συνεργατικές πρακτικές κατά τη διαδικασία του επιμορφωτικού προγράμματος αξιοποιούν σε μεγάλο βαθμό τις δυνατότητες των ΤΠΕ. Στο πλαίσιο των επιμορφωτικών δράσεων και του σχεδιασμού διαθεματικών εργασιών, οι ΤΠΕ δίνουν μεγαλύτερα περιθώρια αυτονομίας στους εκπαιδευτικούς και στους μαθητές και λειτουργούν περισσότερο ως περιβάλλοντα άντλησης υλικού και καλλιέργειας νέων δεξιοτήτων (Κουτσανδρέας, 2011).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η αξία του θεσμικού και ουσιαστικού ρόλου των φορέων της εκπαίδευσης σχετίζεται κυρίως με την ενθάρρυνση και την υποστήριξη της δημιουργίας και λειτουργίας δικτύων συνεργασίας μεταξύ όμορων σχολικών μονάδων δυσπρόσιτων περιοχών για την ανάπτυξη και υλοποίηση συνεργατικών δράσεων. Στελέχη της Εκπαίδευσης και επιστημονικοί συνεργάτες στηρίζουν ουσιαστικά τις προσπάθειες των νέων εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε απομακρυσμένες περιοχές με ιδιαίτερες γεωγραφικές συνθήκες, ώστε να τους ενθαρρύνουν στην αναζήτηση συνεργατών με απώτερο στόχο μια περισσότερο αποτελεσματική και ευχάριστη μαθησιακή διαδικασία. Στο πλαίσιο αυτό σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε το επιμορφωτικό πρόγραμμα με θέμα την "Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη" παρέχοντας συμβουλευτική στήριξη, διαμεσολάβηση, ενδυνάμωση του παιδαγωγικού έργου,

διοργάνωση επιμορφωτικών συναντήσεων αλλά και ουσιαστικές συναντήσεις των φορέων της εκπαίδευσης με τους εκπαιδευτικούς. Απώτερος σκοπός όλων των παραπάνω είναι μέσα από συγκεκριμένες δράσεις και συνέργειες η υιοθέτηση μιας κοινής οπτικής από όμορες σχολικές μονάδες μικρών νησιών της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, που θα οδηγήσει σε έναν κοινό βηματισμό μαθητές, εκπαιδευτικούς, γονείς, τοπικούς και κοινωνικούς φορείς αναφορικά με την αειφορία. Οι θεωρητικές αρχές και οι εκπαιδευτικές πρακτικές που προτάθηκαν από τους σχεδιαστές του προγράμματος συνδέθηκαν με τις καθημερινές πρακτικές των τάξεων της προσχολικής και σχολικής αγωγής, ώστε να ανατροφοδοτηθεί η εκπαιδευτική διαδικασία προσανατολιζόμενη στην αειφορία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Brundtland, G. H. (1987). UN Brundtland Commission Report. *Our Common Future*. Oxford University Press.
- Δαφέρμου Χ., Κουλούρη Π., Μπασαγιάννη Ε. (2006). *Οδηγός Νηπιαγωγού: Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί. Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*, Αθήνα, ΟΕΔΒ.
- Duncan, E. (2011). *Report Part 2 – ESD in practice*. OMEP Norway.
- EPSD. (2010). Taking children seriously. – How the EU can invest in early childhood education for a sustainable future. [Report nr 4]. Gothenburg: GMV. Ανακτήθηκε από: <http://www.chalmers.se/gmv>
- Hägglund, S. & Pramling-Samuelsson, I. (2009). Early childhood education and learning for sustainable development and citizenship. *International Journal of Early Childhood*, 41(2), 49-64.
- Κουτσανδρέας, Κ. (2011). *Ένταξη των ΤΠΕ στη γλωσσική διδασκαλία: Το πρόγραμμα σπουδών της Ελλάδας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, ΥΠΕΠΘ
- Μεσσάρης Δ. (2001) (α), *Η Αξιολόγηση ως μέρος του Μοντέλου Ανάπτυξης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση του Ν. Αχαΐας*, Πρακτικά Συνεδρίου «Αξιολόγηση Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Σχολείου», Αθήνα, Μεταίχιμο, σελ. 404 –414.
- Μεσσάρης Δ. (2001) (β). *Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και Σχολεία στην Ελλάδα ως φορείς υποστήριξης των Αρχών της Κοινής Ευθύνης και της Επικουρικότητας για την Βιώσιμη Ανάπτυξη των Τοπικών Κοινωνιών*, Εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο «Environmental Education and Sustainable Development in S.E. Europe», Χαλκιδική 25-28 Ιουνίου 2001, Journal of Environmental Protection and Ecology, BENA (Balkan Environmental Association).
- Μεσσάρης, Δ. (2013). *Επιχειρησιακό σχέδιο δράσης Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νοτίου Αιγαίου 2013-2015*, (Αδημοσίευτο Επιχειρησιακό Σχέδιο), Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης, Σύρος.
- Παραμυθιώτου, Μ. (2011). *Διοίκηση – ηγεσία στο Νηπιαγωγείο. Η συμβολή της Προϊσταμένης στην εφαρμογή του Αναλυτικού Προγράμματος*, Σύρος: Today / media group.
- Rio Declaration. (1992). Ανακτήθηκε από: <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentid=78&articleid=1163>
- ΥΠ.Ε.Π.Θ., Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Σπουδών Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών για την Υποχρεωτική Εκπαίδευση*, Υ.Α. 21072α/Γ2, Φ.Ε.Κ. τεύχος β', αρ. φύλλου 303/13-3-2003.

ΥΠ.Ε.Π.Θ., Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Σπουδών Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών για την Υποχρεωτική Εκπαίδευση*, Υ.Α. 21072β/Γ2, Φ.Ε.Κ. τεύχος β', αρ. φύλλου 304/13-3-2003.

ΥΠ.Ε.Π.Θ., Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Σπουδών Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο*, Υ.Α. 21072α/Γ2, ΦΕΚ 304/13-3-2003.

The Gothenburg Recommendations on Education for Sustainable Development (2008). Ανακτήθηκε από: <http://www.chalmers.se/gmv>

UNESCO (2005a) United Nations Decade of Education for Sustainable Development, (2005-2014): International Implementation Scheme. UNESCO, France Ανακτήθηκε από: www.unesco.org/education/desd

UNESCO (2005b). *Contributing to a More Sustainable Future: Quality Education, Life Skills and Education for Sustainable Development*. Paris: UNESCO. Ανακτήθηκε από: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001410/141019e.pdf>